

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHEKNT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

**Qo‘lyozma huquqida
UDK 336И(575.1)**

YAQUBJONOV ABDULAZIZ MUXAMMADJON O‘G‘LI

Mavzu: Islom qimmatli qog‘ozlar bozorini rivojlantirish istiqbollari

**70410402 – “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar bozori (sohalar
bo‘yicha)”**

Magistr

**Akademik darajasini olish uchun yozilgan
dissertatsiya**

Ilmiy rahbar: i.f.d prof. Z. Mamadiyarov

Toshkent – 2024

ANNOTATSIYA

Iqtisodiyotga moliya bozorlari orqali qo‘shimcha kapitalni jalb qilishda yangi va moliyaviy risklari kam bo‘lgan islom qimmatli qog‘ozlarini joriy qilish va rivojlantirish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Shu bois tadqiqot davomida xorij tajribasini o‘rgangan holda atroflicha izlanishlar olib bordik. Jumladan avval tayyorlangan xorijiy va mahalliy izlanuvchilar asarlari bilan tanishib chiqdik, sohaga doir mahalliy me‘yoriy hujjatlarni o‘rganib chiqib, adabiyotlar sharhi tayyorladik. Ilmiy ishining amaliy ahamiyatini oshirish maqsadida, xalqaro islom moliyasi tashkilotlarining yillik hisobotlarini, islomiy qimmatli qog‘ozlar to‘g‘risida ilmiy jurnallardagi ma‘lumotlarni statistik ma‘lumotlar asosida ekonometrika tahlil usullari yordamida o‘rganib chiqdik. Bundan tashqari o‘z iqtisodiyotiga islom moliyasini joriy qilgan va tez sur‘atlarda rivojlanib kelayotgan mamlakatlar tajribasi bilan o‘rganib chiqdik. O‘rganilgan va tahlil qilingan ma‘lumotlar asosida fond bozorini rivojlantirishda islomiy qimmatli qog‘ozlar istiqbollari bo‘yicha ilmiy va amaliy asoslangan hulosalar, taklif va tavsiyalar ishlab chiqdik.

Kalit so‘zlar: *Islom moliyasi, islom qimmatli qog‘ozlari, kapital bozori, fond bozori, fond indekslari, sukuk, g‘arar, shariat kengashi, moliya bozorlari, aksiya, obligatsiya, emissiya, emitent, kredit, foiz, strategiya*

ABSTRACT

Introduction and development of new and low-risk Islamic securities in attracting additional capital to the economy through financial markets remains one of the urgent issues. Therefore, during the research, we conducted extensive research, studying foreign experience. In particular, we got acquainted with the works of foreign and domestic researchers, studied the local normative documents related to the field, and prepared a literature review. In order to increase the practical significance of the scientific work, we studied the annual reports of international Islamic financial organizations, the information in scientific journals about Islamic securities, based on statistical data, using the methods of econometric analysis. In addition, we studied the experience of rapidly developing countries that have introduced Islamic finance to their economy. Based on the studied and analyzed information, we have developed scientific and practical conclusions, proposals and recommendations on the prospects of Islamic securities in the development of the stock market.

Key words: *Islamic Finance, Islamic Securities, Capital Market, Stock Market, Stock Indices, Sukuk, Gharar, Sharia Board, Financial Markets, Share, Bond, Issue, Issuer, Loan, Interest, Strategy*

MUNDARIJA	
Annotatsiya.....	3
Mundarija.....	5
Keltirilgan jadvallar ro‘yxati.....	6
Keltirilgan rasmlar ro‘yxati.....	7
Keltirilgan qisqartmalar.....	8
I BOB KIRISH.....	9
1.1 Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.....	12
1.2 Tadqiqotning maqsad va vazifalari.....	14
1.3 Tadqiqotning muammolari va savollari.....	15
1.4 Tadqiqot obyekti va predmeti.....	16
1.5 Tadqiqot natijalarining ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyati.....	16
1.6 Dissertatsiya tarkibining qisqacha tavsifi.....	17
II BOB ADABIYOTLAR SHARHI.....	19
2.1 Kirish.....	19
2.2 Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar sharhi.....	20
2.3 Mavzuga oid mahalliy, me‘yoriy-huquqiy hujjatlar sharhi.....	31
2.4 Xulosa.....	36
III BOB TADQIQOT METODOLOGIYASI.....	39
3.1 Tadqiqot dizayni.....	39
3.2 Ma‘lumotlarni to‘plash jarayoni.....	40
3.3 Tahlil uchun qo‘llanilgan usullar.....	41
IV BOB TAHLIL VA NATIJALAR.....	42
4.1 Sukukning genezisi va iqtisodiy kategoriya sifatidagi o‘rni.....	42
4.2 Sukukning rivojlanishi va jahon fond bozorida hozirgi holati tahlili.....	47
4.3 Islom qimmatli qog‘ozlarini O‘zbekiston moliya bozorida joriy qilish istiqbollari, muammolar va yechimlar.....	56
V BOB XULOSA.....	63
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.....	66

I BOB. KIRISH

Jahon moliyaviy strukturasi so‘nggi o‘n yilliklarda turli xil moliyaviy vositalar va bozorlarning o‘sishi bilan ajralib turadigan sezilarli o‘zgarishlarga guvoh bo‘ldi. Bular orasida islomiy qimmatli qog‘ozlar bozori moliyaviy operatsiyalarga shariat qonunlari tamoyillarini birlashtirgan dinamik va tez rivojlanayotgan sektor sifatida maydonga chiqdi. Qimmatli qog‘ozlar bozorida islom moliyasi tamoyillarining integratsiyalashuvi ham amaliyotchilar, ham olimlarning e‘tiborini kuchaytirdi, chunki u kapitalni shakllantirish va boyliklarni boshqarishga o‘ziga xos yondashuvni ifodalaydi. Islom moliyasi shariat tamoyillariga asoslangan bo‘lib, u qimor o‘yinlari va spirtli ichimliklar ishlab chiqarish kabi islom odob-axloqiga mos kelmaydigan faoliyat bilan bog‘liq bo‘lgan biznesga foiz (sudxo‘rlik) va investitsiyalar kabi ba‘zi moliyaviy faoliyatlarni taqiqlaydi. Sukuk (islom obligatsiyalari) va shariatga muvofiq qimmatli qog‘ozlar kabi vositalarni o‘z ichiga olgan islomiy qimmatli qog‘ozlar bozori axloqiy va foizsiz moliyalashtirish tamoyillariga rioya qilgan holda islom investorlari uchun muqobil investitsiya yo‘llarini taqdim etishga intiladi. Ushbu dissertatsiya islom qimmatli qog‘ozlari bozorining rivojlanish istiqbollari o‘rganadi, ushbu bozorning hozirgi holatini o‘rganadi, muammolar va imkoniyatlarni aniqlaydi va kelajakdagi o‘shim imkoniyatlarini baholaydi. An’anaviy moliya bozorlari globallashtirishda davom etar ekan, islom moliyasi nafaqat musulmonlar, balki musulmon bo‘lmagan mamlakatlarda ham axloqiy va ijtimoiy mas’uliyatli investitsiya imkoniyatlariga ortib borayotgan talabdan foydalanishga intilmoqda. Islomiy qimmatli qog‘ozlar bozori o‘ziga xos xususiyatlar to‘plamini taqdim etadi, jumladan, risklarni taqsimlashga, aktivlarni qo‘llab-quvvatlashga va spekulyativ operatsiyalardan qochishga urg‘u beradi. Bu tamoyillar uni an’anaviy qimmatli qog‘ozlar bozorlaridan ajratib turadi va bozor ishtirokchilari uchun ham qiyinchiliklar, ham imkoniyatlar yaratadi. Islomiy qimmatli qog‘ozlar bozori rivojiga ta’sir etuvchi omillarni tushunish investorlar, moliya institutlari va ushbu